

УДК 337-056(072)

Ольга Ю. Чубукова

Київський національний університет технологій та дизайну
МЕТОДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ УЧАСНИКІВ АТО

В статті розглянуто сутність сучасних методів освіти, соціальний статус останньої, синергетичний ефект, правове забезпечення, запропоновані технічні підходи для навчання у вищих навчальних закладах для осіб з обмеженими можливостями.

Ключові слова: інвалідність, соціальне обслуговування, інклюзивна освіта, право на освіту, навчальні заклади.

Ольга Ю. Чубукова

Киевский национальный университет технологий и дизайна
МЕТОДЫ СОЦИАЛЬНОЙ ПОДДЕРЖКИ УЧАСТНИКОВ АТО

В статье представлено определение «инклюзив», методы внедрения инклюзивного образования в систему высшего образования Украины. Рассмотрена нормативно-правовая база по проблемам защиты прав населения с ограниченными возможностями. Предложено использовать специфические современные технические устройства и приспособления, разработать комнаты психофизиологической разгрузки и зон релаксации, чтобы студенту с ограниченными возможностями было комфортно находиться в процессе обучения среди своих сверстников. Доказано, что инвестирование в систему инклюзивного образования – это инвестирование в интеллектуальный капитал, который сегодня занимает ведущее место среди факторов производства. Вложенные средства окупаются за 4-5 лет и дают возможность подготовить новый отряд квалифицированных работников и уменьшить расходы на социальную помощь.

Ключевые слова: инклюзия, инвалидность, социальное обслуживание инклюзивного образования, право на образование, учебные заведения.

Olga Yu. Chubukova

Kyiv National University of Technologies and Design
**METHODS OF SOCIAL ASSISTANCE OF THE PARTICIPANTS OF
ATO**

The article presents the definition of "inclusive", methods of implementation of inclusive education in the higher education system of Ukraine. It is examined the legal framework on the protection of rights of people with disabilities. It is suggested to use specific modern technical devices and tools, to develop rooms for psycho-physiological unloading and relaxation areas that will provide comfortable learning process for students with disabilities among their peers. It is proved that investing in inclusive education is the investment in intellectual capital, which today occupies a leading place among the factors of production. The invested funds pay off in 4-5

years and provide an opportunity to prepare a new squad of skilled workers and reduce the costs of social assistance.

***Keywords:** inclusion, disability, social services of inclusive education, the right to education, educational institutions.*

Постановка проблеми. Україна переживає нелегкі часи. Утягнутість до участі в антитерористичних діях найчастіше закінчується пошкодженням здоров'я, порушенням психіки, неможливістю адаптуватися до мирної життєдіяльності. Виходячи з цього, одним з важливих завдань соціальної політики держави стає створення умов та реалізація прав людей з обмеженими можливостями здоров'я для отримання нормальних умов життєдіяльності. Це – необхідна умова розвитку будь-якого демократичного суспільства, де забезпечуються права кожної людини і де кожен може відчувати свою причетність до громадських справ і затребуваності своїх дій.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Такій проблемі приділяється особлива увага сучасними вченими та практиками: Вакуліч Т., Дятленко Н., Єфімова С. М., Засенко В. В., Найда Ю., Пащенко О. В., Сергеева Л. М., Софій Н. З. та іншими. В їхніх працях висвітлюються питання про статус молодих людей з обмеженими можливостями, реалії та перспективи підвищення їх знань, можлива затребуваність у реальному житті, формування особистості керівника тощо.

Невирішені частини дослідження. Проте залишається практично поза увагою науковців проблеми надання знань, навичок та посилення матеріально-технічного забезпечення навчального процесу і організації безбар'єрного доступу до освітніх установ осіб-інвалідів та тих, хто постраждав в процесі прийняття участі у воєнних діях, а також тих, хто втратив житло, роботу і був змушений змінити місце мешкання.

Мета дослідження. Як показує практика, в країні збільшується частка людей інвалідів, які отримали фізичну ваду з різних причин. Проте практика доводить, що навчаються та працюють вони підчас краще, ніж здорові люди, оскільки частіше за все вони наполегливіші і мають чітко визначену ціль своєї життєдіяльності. Тому метою нашої статті є проаналізувати сучасні соціально-технічні можливості вищих навчальних закладів для створення сприятливих умов навчання та надання навичок ефективної життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними, психічним та іншими можливостями, їхнє вливання у колективи здорових студентів та працівників.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. В Україні спостерігається не дуже добра тенденція – зменшення чисельності населення і збільшення чисельності людей з інвалідністю. За останні два десятиліття, за даними статистики, осіб з інвалідністю збільшилось майже вдвічі і досягло 7% загальної чисельності населення, а демократична держава, до якої відноситься і Україна, повинна забезпечити можливості реалізації потенціалу таких людей

для того, щоб вони приносили користь суспільству і відчували себе його повноцінними членами.

Оскільки ступень освіти, знання є основою сучасної життєдіяльності людини, її можливостей працювати та задовольнити всебічні потреби, зосередимо увагу на проблемах освіти людей з обмеженими можливостями.

Для створення умов життєдіяльності людей із обмеженими можливостями в наш недосконалий та ризиковий час, Україною ратифіковано низку міжнародних документів у сфері захисту прав людини і розроблено та затвердив державну програму розвитку системи реабілітації та трудової зайнятості людей з обмеженими фізичними можливостями, психічними захворюваннями та розумовою відсталістю, а в законі України «Про освіту» визначена ціла низка статей, які закріплюють права осіб з обмеженими можливостями на освіту на рівних правах із здоровими студентами.

Впровадження в життя цих та інших законів про права інвалідів є одним з основних елементів відкритого суспільства, спрямованого на подолання соціальної нерівності, який отримав назву «інклюзії», тобто широкого спектру стратегій щодо забезпечення ресурсів, орієнтованих на підтримку груп населення або окремих громадян, які знаходяться у несприятливому становищі виключення з економічного, соціального, політичного, культурного життя суспільства. У широкому сенсі це поняття розуміють як активний процес зміцнення відчуття належності особи або групи осіб, що з рештою перебувають під загрозою соціальної ізоляції. Розглядаючи питання соціального виключення, важливо зазначити групи людей, які найчастіше опиняються у ситуації виключення з огляду на свою расову належність, соціальне та етнічне становище, віросповідання, стать та здібності, фізичні вади. Для подолання таких явищ в країні провідною стратегією політики є результат науково-практичного дослідження де визначено, що економічно доцільним є здійснення інвестицій у людський капітал скрізь де це можливо, замість прямого інвестування в соціальне обслуговування. Відповідно до цієї категорії інклюзія розглядається як вигідний напрям соціального інвестування для майбутнього. Таким чином питання соціальної інклюзії знаходять своє основне відбиття у сфері освітньої політики, оскільки освітня система є не тільки віддзеркаленням стану суспільства, а й важливим засобом його реформування.

Досить часто інклюзія в освіті розглядається як підхід до навчання дітей та дорослих людей з особливими освітніми потребами в умовах системи вищої освіти. Проте, це слід розуміти як реформу, що підтримує і заохочує різноманітність серед студентських колективів. Мета освітньої інклюзії полягає в ліквідації соціальної ізоляції, яка є наслідком негативного ставлення до різноманітності. Звідси необхідно проведення ряду заходів щодо пошуку і визначення альтернативи навчання у спеціальних навчальних закладах у загальноосвітніх. Тут треба відзначити, що розуміння інклюзії базується саме на сутності соціальної моделі дотримання основних прав людини. Це означає,

що не особистість повинна прилаштовуватись до соціальних, економічних та суспільних відносин, а суспільство повинно створити умови для задоволення особливих потреб кожної особистості, тобто загальна система освіти повинна гнучко відповідати на особливі потреби студентів, забезпечуючи при цьому доступність та якість освіти.

Інклюзивна освіта має чотири аспекти свого прояву:

– інклюзія – це процес безперервного пошуку кращих способів навчання з урахуванням різноманітностей;

– інклюзію спрямовано на виявлення і усунення бар'єрів, що передбачає збір, узагальнення та оцінку інформації з метою планування змін щодо вдосконалення практики і політики;

– інклюзія покликана створювати умови для присутності, участі та досягнення максимально високих результатів усіма студентами;

– інклюзія вимагає підвищення уваги до тих груп студентів, для яких існує ризик виключення чи низької успішності, тобто моральний аспект.

Зважаючи на ці аспекти прояву інклюзивної освіти ми приходимо до висновку про необхідність посилення матеріально-технічного забезпечення навчального процесу і організації безбар'єрного доступу до освітніх установ.

Дійсно, для того, щоб студенту з особливими потребами було комфортно знаходитися у вищому навчальному закладі, щоб він мав можливість слухати, бачити, розуміти навчальний матеріал як і його однолітки, для нього повинні бути створені спеціальні умови, надані додаткові технічні пристрої та обладнання, спеціально підготовлені педагогічні працівники. Так, наприклад, для зниження негативного впливу на розуміння того, що кажуть у шумних приміщеннях студентам з порушеним слухом необхідна наявність сурдотехніки, звукопідсилювачів індивідуального або колективного користування. Це FM-системи, акустичні та інформаційні (індукційні) системи індивідуального та колективного використання, які передають звук з мікрофона напряму на слуховий апарат. Такий апарат дозволяє викладачу вільно переміщуватись по аудиторії, не підвищувати голос, приділяти кожному максимальну увагу, а студенту чути чітку інформацію. Крім цього існують слухоречеві тренажери для індивідуальних занять для розвитку слухового сприйняття, відпрацювання ритміко-інтонаційної мови.

Сліпі студенти повинні бути забезпечені додатковими пристроями для читання, спеціальними підручниками і канцелярськими пристроями, а також адаптованими під їх особливості зору робочі місця. Це комп'ютерний комплекс для людей із слабким зором, який складається із персонального комп'ютера з програмним забезпеченням екранного доступу і відео збільшувача. Додатково він може мати синтезатор мови, 3D-принтером Брайля. Дозволяє працювати з графічною, текстовою і друкованою інформацією. Використання такого багатофункціонального комплексу в умовах інклюзивної освіти допомагає студентам продивлятися навчальні посібники у зручному вигляді і приймати

участь у навчальному процесі як і інші студенти. Крім цього, слід використовувати електронні відео збільшувачі, спеціальні письмові аксесуари тощо. Важливою умовою навчання для студентів з порушенням опорнорухливого апарату, є доступність студентського середовища, адаптація всіх приміщень до можливого пересування на спеціальному обладнанні, дообладнання учбових місць спеціальною клавіатурою, інтерактивною комп'ютерною дошкою, тренажерами, сенсорними кімнатами.

Крім цього, особи із особливими потребами відчують підвищене психоемоціональне навантаження, що обумовлює необхідність створення у ВНЗ кімнат психо-фізіологічного розвантаження або зон релаксації для відпочинку і отримання позитивних емоцій. Ці кімнати, між іншим, можуть відвідувати й інші студенти, а також професорсько-викладацький колектив.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Впровадження в життя інклюзивної освіти, нормативно-правове її забезпечення, сучасні технічні рішення створюють умови для освіти людей з обмеженими можливостями і, як наслідок, збільшують кількість робітників сучасних професій, створюючи щасливе і повноцінне життя великій кількості населення. Дуже важливо розуміти, що держава фінансуючи інклюзив в національних та недержавних ВНЗ, займається прямим інвестуванням в людський капітал, який на сьогодні є одним з дійових факторів виробництва. Всі витрати, який державний бюджет несе з причин розходів на такі заходи, повертаються причому у середньостроковій перспективі – протягом 4-5 років. Замість цього держава отримує додаткові висококваліфіковані кадри, а також можливість зменшити витрати на соціальну допомогу.

Література

1. Про освіту [Текст] : Закон України / Верховна Рада України // Відомості Верх. Ради. — 1991. — №34.
2. Про соціальні послуги [Текст] : Закон України / Верховна Рада України // Відомості Верх. Ради. — 2003. — №45.
3. Даніельс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів [Текст] / Е.Даніельс, К. Стаффорд. — Львів : Т-во «Надія», 200 — 255 с.
4. Загальна Декларація ООН про права людини, прийнята генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015. — Назва з екрану.
5. Засенко В. В. Сучасні проблеми теорії і практики навчання дітей з особливими потребами [Текст] / В. В. Засенко // Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти. — К. : Наук. світ, 2004. — С.26-30.
6. Пащенко О. В. Інклюзивна освіта в умовах професійно-технічного навчального закладу [Текст] : навчально-методичний посібник / О.В. Пащенко, І.А. Гриценюк, Н.З. Софій. — К. : Арт Економі, 2012. — 184 с.